

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

Opgericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang
is een algemeen
Nederlandsch belang”.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGDIENST } TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST”:
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN
moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden
aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot
den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20,
Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

CORN. DE JONG ATELIER VOOR MODERNE FOTOGRAFIE Zeestraat 63 :: Den Haag :: Tel. 6038

BOEATAN
**VRIENDELIJKE
UITNOODIGING**
tot een bezoek aan de
St. Nicolaas-uitstalling
van Oost- en West-Indi-
sche Kunstvlijt-artikelen,
bizarde geschikt voor
Feestgeschenken

DEN HAAG - HEULSTRAAT 17

INHOUD: Oproeping. — De nieuwe Gouverneur-
Generaal. — Semarangische Brieven. — Suriname.
— Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees ver-
teelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-
Ind. Litt.-overzicht. — Leestafels. — Mededeelingen.

OPROEPING.

De Inlichtingsdienst (Informatiebureau) van
„Oost en West” roept gegadigden op tot het schrijven van
een boekje van 2 à 3 vel druks betreffende den werkring
bij de bergcultures, zooals koffie, rubber, thee, enz., zoo-
mede van een boekje betreffende den werkring bij de
tabakskultuur in Nederlandsch-Indië, in den trant van
de door dit bureau uitgegeven serie boekjes Nos. 1 tot 9
van de „Staats- en Particuliere betrekkingen in onze Over-
zeesche Bezittingen”.

Het honorarium bedraagt f 40 per vel druks van 16
bladzijden.

Reflectanten worden verzocht zich te wenden tot den
secretaris van het Informatie-bureau, Heulstraat 17, te
’s-Gravenhage.

De nieuwe Gouverneur-Generaal.

Onder bovenstaanden titel namen wij in het Koloniaal
Weekblad van 4 November, uit de toen ter onzer beschik-
king staande dagbladen, over de daarin voorkomende oor-
deelvellingen over de benoeming van den nieuwen Gouver-
neur-Generaal. Deze luidden allen in gunstigen, verdedigen-
den geest. Men vraagt ons nu, waarom de aandacht onzer
lezers niet gevestigd is op de artikelen van den heer C.
De Vries in de Telegraaf van 7 en van 14 Novem-
ber, die in sterk afkeurenden zin zijn gesteld. Om den
schijn te vermijden, dat wij bij de keuze der overgenomen
berichten van ons onzijdig standpunt afgeweken zouden
zijn, en partijdig te werk gegaan, wijzen wij nog op die
artikelen. In het eerste onder den titel: Een slechte
Benoeming, noemt hij deze „een ramp voor N.-I. en
een ramp voor Nederland”, omdat N.-I. verkeert in een
toestand van enorme ontwikkeling op allerlei gebied en de
benoemde de vereischte kennis van N.-I. mist om met een
op studie en ervaring gegrond oordeel de vele dringende,
spoedvragende, hoogstbelangrijke maatregelen te nemen. In
de Telegraaf van 14 November noemt de heer De Vries

een vluchtig professoraal oordeel het door prof. Van Hamel
in de „Amsterdammer” van den 7den uitgesproken oordeel,
waar deze in de benoeming van den nieuwen Gouverneur-
Generaal meent te zien, die „van een man en van een meneer,
’t geen goeds kan beloven”. Volgens den oud-minister Colijn, den
man van Van Heutsz, is de nieuw-benoemde iemand van zes-
sen klaar (N. Rott. Ct. van 16 November). Het werk van
een Gouverneur-Generaal van N.-I. in den tegenwoordigen
tijd, voor een man, die zich niet heeft ingeleefd in de groote
en brandende koloniale vraagstukken, beschouwt de heer
De Vries als een impossibility. De heer De Vries
pleit bovendien nog voor een corps „bekwame en geschikte
werkmannen, geplaatst in Indië, en in China, en in Japan.”

In een hoofdartikel in het avondblad van het Nieuws
van den Dag bespreekt de heer De Vries, naar aanlei-
ding van het denkbeeld der aanstelling van een luitenant-
gouverneur-generaal, om aan te vullen wat den nieuw be-
noemden Gouverneur-Generaal ontbreekt, dat instituut. Hij
wijst in ’t bijzonder op de woorden in art. 4 van het regeer-
ings-reglement, bestemd om hem voorloopig op
te volgen, en komt dan tot het besluit, dat de instelling
van de bedoelde waardigheid geschied is, ten einde daartoe
te benoemen een Nederlandsch staatsman (bestemd om den
G.-G. op te volgen) om dezen in staat te stellen, zich met de
eigenaardigheden van het Indisch bestuur vertrouwd te ma-
ken, voordat hem de teugels daarvan worden
in handen gegeven. De benoeming van een Luit-
Gouv.-Gen. zou dus moeten plaats hebben, wanneer het
bestuur van een Gouv.-Gen. ten einde loopt.

Semarangische Brieven.

X.

„Brood en spelen!” Dat was de kreet, dien het Romein-
sche volk zijn imperators toeriep. Die eisch is in de sindsdien
vervlogen eeuwen op velerlei wijzen herhaald als een recht
op bestaan, al moge dan Heine ironisch beweren:

„...nur ein Recht zum Leben, Lump,
haben nur die Etwas haben.”

„Panem et circenses”. Het een is een noodzakelijke aan-
vulling van het ander. Het genot verliest zijn aantrekke-
lijkheid als daaraan geen noeste vlijt is voorafgegaan; in-
gespannen arbeid is op den duur alleen mogelijk en vrucht-
dragend, als van tijd tot tijd een heilzame afwisseling nieu-
we prikkels geeft.

Genot, dat prikkelt en niet afstompt, dat veredelt en
verheft, dat niet bedwelmt en ontzenuwt, maar aan ons
leven een hogere wijding geeft, het is alleen de kunst,
die ons dat vermag te schenken. De behoefte aan kunst-
genot wijst op beschaving. Evenmin als het dagelijksche
brood kan de beschaafde wereld de kunst ontberen. De
schier volmaakte schoonheid der Grieksche beeldhouwkunst
geeft ons aandoeningen van harmonie en voorname rust;
Beethovens 7e aan te hooren zonder diepe ontroering is
niet denkbaar. Maar ook buiten deze sublieme uitingen van
het hoogste, wat de kunst kan geven, komt zij ons dagelijks
tegenwoordig met kleine vriendelikheden, nu eens in den vorm
van een mooi vaasje, dan eens in de bevallige plooiën van
een goedgedragen kleed; een kort verhaal kan door zijn
fijnen humor treffen; zelfs in den bouw van een stoom-
machine kan gratie van lijnen liggen.

Hoe benijdenswaardig gelukkig zijt Gijlieden, daar in
Nederland, die U voortdurend kunt laven aan die bron
van kunstgenot. Ik bedoel hiermede volstrekt niet het „ge-
nieten” van verlofgangers, wat meestal (zoo tenminste de
beurs het toelaat) bestaat in het zien van zooveel mogelijk
opera’s en het bezoeken van algemeen bekende gelegen-

heden, om toch maar, in Indië teruggekeerd, te kunnen
zeggen: „dit heb ik gezien” en „dat heb ik gezien”, en
„hier ben ik geweest” en „daar ben ik geweest”.

Maar de invloeden te ondergaan van de zoo rijk geva-
riëerde uitingen der kunst, de stemmingen en aandoeningen
te doorleven, die zij opwekt, de dikwijls zoo troosteloze
realiteit te ontvlieden en zich te laten wegvoeren in de
wereld van het schoone. Inderdaad, ons, arme kolonisten,
ontbreekt véél. Juist de opwekkende kracht, die er uit-
gaat van het schoone, is ons zoo dubbel noodig om ons voor
geestelijk verval te behoeden. Zeer zeker is het van belang,
dat de Hollander, die naar de koloniën gaat, zich daar
weet aan te passen aan zijn nieuwe omgeving. Maar er zijn
grenzen. Worden die niet geëerbiedigd, dan loopen wij ge-
vaar op een bedenkelijke wijze te verindischen.

Ik heb hier voornamelijk het oog op karaktereigenschap-
pen. Leef ik tusschen Javanen, en ga ik veel met hen om,
dan houd ik gaarne rekening met hun zeden en gewoonten,
en eerbiedig ik hun gebruiken, hun adat, tot op een zekere
hoogte. Er zijn zaken, waarin ik redelijkerwijze eischen
mag, dat de Inlander zich voor westersche begrippen zal
buigen. Laat ons traditie en gewoonte niet ruwweg terzijde
schuiven, wat toch ook alleen maar in theorie mogelijk zou
zijn. Maar aan den anderen kant zouden wij onze taak als
opvoeders van het Javaansche volk al heel slecht begrijpen,
als wij niet trachten hun die karaktereigenschappen te
doen verwerven, waardoor, ondanks vele afwijkingen, het
blanke ras toch inderdaad een superieur ras is. Daarvoor
is in de eerste plaats noodig, dat wij ons zelve weten
hoog te houden, door ons werk, door ons hoog plichtsbeseft,
door onze strikte rechtvaardigheid, in heel onzen handel
en wandel. Ook in onze genoegens, in onze ontspanningen.

Wilt U weten hoe het hiermede gesteld is, dan zal ik
U gaarne in de hier volgende regelen iets vertellen over
de kunst in Indië en haar ontwikkeling in de laatste kwart-
eeuw. Al zal ik bij de beoordeeling van een en ander naar
de fraaiste belichting streven, toch zal er hier en daar wel
een donkere plek overblijven. Maar dit kan dan toch met
vregde worden geconstateerd: vooruitgang is er.

Van de beeldende kunsten is het voornamelijk bij de archi-
tectuur, dat die vooruitgang zeer duidelijk is waar te
nemen. De verandering, die daarin heeft plaats gehad in
de afgelopen twintig jaren, is kortweg verbaasd. Het
woonhuis heeft daardoor in bruikbaarheid niet gewonnen,
integendeel. Voor mijzelf zou ik het oude type Indische
woonhuis nog altijd de voorkeur geven. Maar in andere
opzichten heeft het nieuwere ontzenuwendig groote voor-
deelen. Alles is veel beter afgewerkt dan vroeger; betim-
mering, schilderwerk, tegelvloeren, dat is alles smaakvoller
en ook hygiënischer dan het eertijds was. Het sterkst echter
komt die vooruitgang uit bij openbare gebouwen, die vroeger
onveranderlijk in kazernestijl waren opgetrokken. Wie
dacht er aan fraai smeedwerk, aan bronzen en koperen ver-
sieringen, aan glas-in-lood, aan decoratief schilderwerk. De
waterstaat, toongever toen op dat gebied, kende maar één
kleur: parelgrijs, en besmeurde daarmede Indië, van Padang
tot Timor-Koepang. De Nederlandsch-Indische
Kunstkring heeft hier een krachtigen stoot ten goede
gegeven; de oprichting van dien kring was waarlijk een
evenement in de beschavingsgeschiedenis van dit land. Met
wat een moeite is dat kind ter wereld gekomen. Ik her-
inner mij dat zeer goed, omdat ik den man, die daartoe
indertijd het initiatief nam, toevallig persoonlijk heel goed
ken. In het eerst vond het denkbeeld, om een vereeniging
tot bevordering van beeldende kunsten op te richten, weinig
bijval. De heer Bakhuizen van den Brink, toen Directeur
van Financiën, zal zich nog de eerste bijeenkomst herin-
neren, te zijnen huize, Salemba, gehouden, waar een twin-
tigtal mannen bijeen waren gekomen, om die plannen nader
te hooren uiteenzetten. Verscheidene zijn reeds tot hun
vaders verzameld, mannen, wier naam in de Indische we-
reld een zekeren klank had; ik noem slechts Serrurier, van
Lawick (van Pabst). Toch dreigde de zaak te verlopen.
Een ontwerp-statuten en huishoudelijk-reglement, en een
schriftelijke uiteenzetting van de taak, die de aanstaande
vereeniging zou hebben op zich te nemen, bleken, na een
paar maanden in rondlezing te zijn geweest, zoek gemaakt.
Er waren echter een paar mannen en vrouwen, die gevoel-

O. C. L. VOSVELD,

Opticiën - Instrumentmaker.

Korte Poten 42 - Tel. 3957 - Den Haag.

den, dat het leven in Indië iets anders, iets meer moest zijn dan de dagelijkse jacht naar gewin; die vastbesloten waren het plan te verwezenlijken, en daarvoor strenden met al de kracht van hun warm volend hart. Ik breng hier eerbiedig hulde aan de nagedachtenis van Ds. Carpentier Alting, den man van hoogen zielenadel, wiens gloedvol woord ook voor de kunst zoo menig een wist te begeisteren. Waar zulke krachten samenwerkten, moest de zaak tot stand komen. De kunstkring heeft nu drie lustra achter den rug, is in het bezit van een monumentaal eigen gebouw, en is een factor geworden in de samenleving te Batavia. Er werden tentoonstellingen georganiseerd, wedstrijden uitgegheven, lezingen gehouden; er hadden gezellige bijeenkomsten plaats, waar een mooi boek, een fraaie ets werden besproken, afgewisseld door een muzikale voordracht; bij de Regeering werd met succes de wenschelijkheid bepleit om bij het corps waterstaats-ingenieurs ook enkele architect-ingenieurs te benoemen, kortom op velerlei gebied toonde de kunstkring zijn goed recht van bestaan. En wie niet wilens en wetens blind was, moest reeds na een tiental jaren erkennen, dat het goede zaad overal begon te ontkiemen, dat de onverschilligheid voor kunstzaken begon plaats te maken voor levendige belangstelling. Wie het nog niet gevoelde, begreep toch, al was het alleen om zich tegenover zijn vrienden een houding te geven, dat hij niet meer volstaan kon met in zijn huis een paar in-gemeene oleographieën tegen een grof gewitten muur op te hangen. Zoo Ge nu eens rondkijkt, zult Ge getroffen worden door den goeden smaak, die dikwijls uit de inrichting van ons Indische huis spreekt. Ook de kunstnijverheid, voornamelijk de meubel-industrie, heeft gedeeld in die gunstige verandering. De tijd ligt nog niet zoo ver achter ons, dat een meubelmaker niet anders dan een Chinees kon zijn. Voor een stijlvol meubel, „mooi“ gemaakt met allerlei bladwerk, vogels, krullaria zonder geest of bedoeling, was nog geen plaats. Soberheid van lijn, eenvoudige, logische samenstelling, juistheid van verhoudingen en een onberispelijke technische uitvoering werden nog niet op hun juiste waarde geschat. Dat alles is anders geworden. Er zijn thans in Indië verschillende Europeesche meubelmakers, die eene in alle opzichten (ook financieel) bloeiende zaak drijven.

De decoratieve schilderkunst blijft nog achterlijk. Onze inrichtingen voor technisch onderwijs hebben daarvoor nog geen plaats. Kunstgeschiedenis komt als een voorgeschreven leervak alleen op een paar particuliere meisjesscholen voor. Onze Hoogere Burgerscholen, die met pijnlijken angst die in Nederland copieëren, hebben daar geen tijd voor. Het is wel innig te betreuren, dat voor een onderwijsvak, dat zoo bij uitstek geschikt is om den gezichtskring der leerlingen te verruimen, dat zoo aantrekkelijk kan gemaakt worden door platen en fotografieën, dat ook bij de leerlingen zoo pakt, niet een enkel uur 's weks in de hoogere studiejaren kan worden gevonden. Daar behoeven geen „sommen“ voor te worden gemaakt, er wordt geen examen in afgenomen; zoo'n uur kunstgeschiedenis zij een heilzame ontspanning. Wat is er naar aanleiding van een eenvoudig stukje aardewerk al niet te vertellen, de techniek, de wijze van vormen, de aesthetische ontleding van den vorm, het glazuur, het aanbrengen der beschildering en zoo tal van andere zaken, die bij de leerlingen de belangstelling in het schoone kunnen opwekken. Het weinige goeds, dat op het gebied van decoratieve schilderkunst is bereikt, dreigt verstoort te worden door de steeds ruimere toepassing van gebloeid staal, een uitvinding, die tegen alle stijlbegrip indruischt.

Beeldhouwkunst is tot nu toe in Indië een woord zonder beteekenis. Ik denk nog niet aan de hoogere sculptuur; maar een friesversiering, een zuil-kapiteel, een sier-vaas en zoovele andere soortgelijke dingen moesten niet altijd als geslagen zink worden geïmporteerd. Onderwijs in het bootsen? Geen enkele school die dat geeft. Daar is nog heél wat te doen. Maar wij kunnen de toekomst met blijmoedigheid tegemoet zien. Wij zijn op den goeden weg. In de literatuur is de toestand minder gunstig. Na het groote werk, door Multatuli verricht, komen Perelaer en Maurits (Daum). Beide beschikken over een vlotten verhaaltant en geven een zeer juist kijk op het leven van den Europeaan in de tropen. „Baboe Dalima“, „Aboe Bakar“, „Van 't Koningsplein naar gang Ketapang“ hebben lang als typen gegolden van den Indischen roman. Maar het verloop der gebeurtenissen en een soms pakkende beschrijving van het milieu, waarin die plaats vinden, treffen daarin meer dan een enigszins doorgevoerde karakterontleding. 't Is alles handig in elkander gezet met een goed décor. Hetzelfde kan gezegd worden van de nog altijd gelezen „Oost-Indische Dames en Heeren“ van Jan ten Brink, en de niet meer gelezen novellen van Annie Foore. Opmerkelijk is het, dat waar het westersche met het oostersche element samentreffen, dit meestal op het gebied der geslachtsgemeenschap plaats heeft. Van een doordringen in de psyche van den Inlander is nog geen sprake.

Voor het eerst treffen wij een poging daartoe aan in „De Stille Kracht“ van Couperus, waar de fanatieke regent tegenover de van hooge plichtsofpatting doordrongen resident wordt geplaatst. Een caricatuur van een regent geeft Victor Ido (Hans van de Wall) in zijn toneelspel „Karina Adinda“. Ik zie nog dien regent vóór mij, met groote passen het toneel meten (Ge kent ze, die toneelpassen uit den tijd van Veltman), met rollende oogen zijn holle zinnen uitgalmend, of judasachtig grijnzend bij het „ter zijde“. De dochter van dien regent is een vooruitstrevend inlandsch meisje, die zich boven de vooroordelen van haar ras verheven waant, want ze wil een controleur trouwen; die een Europeesche opvoeding heeft gehad, want ze schildert, en die op het toneel verschijnt in een kleeding, waarin zich in 't late nachtelijke uur wel een of andere nachtvinder zal vertoonen, maar nooit of te nimmer een fatsoenlijke, Indische vrouw.

Het nieuwste, oorspronkelijke toneelspel, dat in Soerabaja is opgevoerd, bevat als ballet een Serimpi-dans. Dat is al wat ik er van weet, en ik vrees, dat ik er ook verder nooit meer iets van zal zien of hooren. Dergelijke stukken worden alleen door liefhebberij-spelers en speelsters opgevoerd, die bij een volle zaal van familie en kennissen een dankbaar en enthousiast gehoor vinden. Want niettegenstaande wij hier in Indië goede dingen hebben gehoord, (ik herinner slechts aan het trio Belder-Claus-Meunier, aan Brondgeest, Bouwmeester, Verkade) bloeit het liefhebberij-toneel erger dan ooit. Of misschien wel ten gevolge daarvan. De pretmakende dames en heeren zullen U eens laten zien, dat ze dat net zoo goed kunnen als beroepsspelers. De toneelschikking laat meestal niets te wenschen over; men beschikt gewoonlijk over meer en beter réquisieten dan een reizend toneelgezelschap. Ge kunt er ook zeker van zijn, dat het plaatselijke blad of blaadje zal gewagen van het beschaafde spel van Mevrouw Zus of Mijnheer Zoo. Maar dat moet Ge dan eum granosalis opvatten. Het beteekent niet veel meer dan dat Mevrouw een dure japon aan had, Mijnheer onberispelijk gekleed was, en dat ze b.v.

geen plat-Amsterdamsch spraken. Maar actie, intonatie en modulatie van de stem, en die talrijke trekjes, waardoor een karakter wordt uitgebeeld, zijn dikwijls ver te zoeken. Voor een ongedwongen houding kent het liefhebberij-toneel maar één recept: Werp U achterover in een stoel of fauteuil en slinger dan het eene been zoo over het andere, dat de punt van uw schoen zoo hoog mogelijk in de lucht steekt. Rook daarbij een sigaret. De nerveuze geprikkeldheid van een dame vereischt een waaijer, waarmede zij gedurig met kleine tikjes in de hand slaat. Soms stampt zij daarbij met haar lieve voetje. Nergens ziet Ge zooveel chablonenwerk als hier. Maar dat doet er niets toe. Men heeft op de repetities veel pret onder elkander; op de uitvoering is er ijs en zijn er gebakjes en sandwiches; en op 't eind krijgt iedereen een bloemstuk, tot zelfs het meisje, dat een brief heeft binnengebracht. Zeer wijselijk blijft men binnen een beperkt kringetje van heel fatsoenlijke stukken, met heel fatsoenlijke grappen en zelfs heel fatsoenlijke boosdoeners. Oscar Wilde, Shaw en Schnitzler hebben ons liefhebberij-gedoe nog niet bereikt — Goddank!

Onder de beste literaire producten van Indischen bodem mogen wij Henri Borel's „Een Droom te Tosari“ rekenen; telkens als ik weer eens het geluk heb Tosari te kunnen bezoeken (wat tegenwoordig door een geregelden auto-dienst van uit Pasoeroean zeer gemakkelijk gaat), en in de stilte der eenzaamheid het mysterieuze ruischen en suizen der tjemara's beluister, die hun hooge toppen in zachte wuiving naar elkander toe buigen, bewonder ik de hoog artistieke, de fijn gevoelde beschrijving, die Borel ons daarvan geeft. Het knap uitgewerkte psychologische gegeven in dien roman is daarbij heel eigenaardig Indisch. Maar het is alweer de European en niet de Oosterling, die daarin een rol speelt. Hoe groot onze kennis van taal, van zeden en gewoonten van den Inlander moge zijn, wij zullen nooit zoover komen, dat wij als een Inlander denken, als een Inlander gevoelen. En dat is in de eerste plaats noodig om Indische kunst te geven. Dat was de verdienste van de niet zelden geestige novellen van Creusol (Jhr. Graafland) en de juiste teekeningen, die indertijd Stoll onder den titel „In de desa“, van het leven van den Inlander gaf, dat de schrijvers gedurende jaren onder en met den Inlander geleefd hadden. Vele onzer ethiek meenen den Inlander te kennen, als ze van tijd tot tijd eens met een net-gekleeden Javaan in hun kantoor of onder een kopje thee een praatje houden, en, onbewust, dien geboren diplomaat (dat zijn ze allen) laten zeggen wat ze zelve denken. Ik geloof niet, dat de European ooit te hooren krijgt, wat de Inlander in het diepste van zijn binnenste denkt. Of ze het zelfs voor elkander geheel bloot leggen, betwijfel ik. In ieder geval, zoo er ooit sprake zal zijn van een eigen Javaansche literaire kunst, dan moet die voor Javanen en door Javanen geschreven worden. Daarom is er wel iets te verwachten van den jeugdigen Noto Soeroto, wiens pas verschenen „Melati-knoppen“ van een fijn sentiment getuigen. Een enkele uitdrukking daarin moge al wat minder harmonisch klinken, zoo b.v. het slot van zijn eersten zang: „als een slinger van melati's mijn kris-knop siert“, *) het streven is duidelijk merkbaar om goed verzorgde taal te geven, om het woord zoo goed mogelijk aan te passen aan het gevoel, en klanken tot muziek te maken.

Om mijn brief niet te lang te maken, zal ik mij met betrekking tot de muziek zeer moeten beperken. Ik doe dit noode, omdat zich hier een uitgestrekt veld van beschouwingen aan ons voordoet. Van al het vreemde, dat den European treft, als hij voor 't eerst de tropen aanschouwt, is er haast niets zoo wonderlijk als de Javaansche muziek, met haar zonderlinge instrumenten en haar vreemde melodien. En hoe vermag die muziek ons niet te ontroeren, hetzij dat in de verheven stilte van het hooge bergland het volle geluid van angkloeng of gong aanzweeft, of dat de fijne klanken van de sloending als schitterende druppels om U neerparelen. Met uitzondering van de litanieën, die bij sommige plechtigheden worden uitgalmend, zoals bij begrafenissen, of wanneer de bruidegom, nadat het huwelijk in de mesdij is gesloten **, in feestelijken tooi zijn eerste bezoek bij de bruid aflegt, bestaat er in de Javaansche muziek geen koorgezang, indien namelijk het woord zang, bij den Javaan niet anders dan een neurriënd fantaseeren, hier gebedigd moge worden. Toch bevat de Indische muziek de kiemen van een rijke ontwikkeling, die, als zoovele andere dingen in wetenschap en kunst van den Oosterling, slechts op het oogenblik wachten, dat de loodzware druk eener starre traditie zal worden weggenomen, om zich in al haar heerlijkheid te ontplooiën. Indertijd heeft Groneman door het verzamelen van verschillende wijzen, en gebruik makende van het westersche muziekchrift, de Indische muziek voor den European toegankelijk trachten te maken. Wat zou er véél verwacht kunnen worden van een werkelijk kunstenaar, indien deze de door Groneman aangevangen taak voortzette. Zonder overdrijving mag nu beweerd worden, dat de Indische muziek voor ons, Europeanen, een gesloten boek is.

En hoe staat het met onze eigen westersche muziek? Een twintigtal jaren geleden bloeide te Soerabaja de muziekvereniging „Caecilia“ onder de krachtige leiding van Caloti. Na diens dood weet Casorati den naam „Caecilia“ hoog te houden. Met hem verdwijnt de glorie en lijdt de vereniging een kwijnend bestaan. Het Bandoengsche quintet genoot langen tijd een welverdiende reputatie, die het, tengevolge van wisseling van personen, met moeite tracht op te houden. Boven alles uit steekt de stamfmuziek te Batavia, die onder de schitterende leiding van Gerharz een voor Indië ongekende hoogte heeft bereikt. Die man heeft, en door zijn groot muzikaal talent, en door zijn bezieling, en door zijn bewonderenswaardige energie, tot stand weten te brengen, wat niemand vóór hem vermocht te doen. Wat een dank zijn wij den man schuldig, die ons hooger geestelijk leven zoo krachtig te bevorderen wist!

Maar laat ons dan ernstig de vraag onder het oog zien: of het goede, dat hier en daar bereikt is, niet op een of andere wijze is te bestendigen? De behoefte aan muziek wordt in alle plaatsen in Indië, zelfs de kleinste, gevoeld. Ieder „strijkje“ van drie of vier man, die wat dragelijk „sous les ponts de Paris“ en dergelijke in de mode zijnde muzikale producten ten gehore brengen, en die wellicht in Europa in een zóóveelste-rangs café of nachtkroeg speelden, kan hier zeker zijn van een onbezorgd bestaan. Er wordt als 't ware om gevochten; de een biedt al meer dan de ander. De hier geboren zijn, zonder uitzondering, allen muzikaal; er is geen Indisch meisje, dat niet piano of mandoline speelt, een Indische jongen zonder viool of gitaar is niet denkbaar.

En dan, zoo voortpeinzend, droom ik een schoonen droom, en verrijst er een stralend toekomstbeeld voor mijn geest: ik zie kunstenaars van verscheiden richting, ik zie hoog-

*) De spatieëring is van mij.

**) De bruid is daarbij niet tegenwoordig.

De Haagsche Commissiebank

37-39 Prins Hendrikstraat - - - 's-Gravenhage.

Effecten - Coupons - Beleening

Prolongatie - Deposito - Cæques

Safe-Inrichting.

Middelbare School v. Handel en Administratie, LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met als onderbouw eene H.B.S. met 3 j. cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken **gelijkgesteld** met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus.** Eveneens officieel als zoodanig erkend. De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H.B.S. 5-j. c. eerst beslist behoeft te worden na het afloopen der 2e klasse. De school wordt ook door Meisjes bezocht. Prospectus en inlichtingen bij den Directeur F. TIJMSTRA.

TIMMERS & FOEKENS

Laan van Meerdervoort 26

TEL. HAAG 8755.*

Effecten — Bankzaken
Informatie-Bureau voor
Indische Fondsen.

SCHOLEN VAN HET NUTSDEPARTEMENT te NIJMEGEN.

1. Fröbelschool voor leerlingen van 3 tot 6 jaar.
2. School voor jongens en meisjes van 6 tot 13 jaar. Opleiding voor H.B.S. en Gymnasium. Het vorig jaar slaagden van 44 leerlingen 36 voor de H.B.S. en 6 voor het Gymnasium.
3. Meisjesschool voor leerlingen van 12 tot 16 jaar. Onderwijs in vreemde talen door leerzusters met middelbare bevoegdheid.
4. Kweekschool voor opleiding tot onderwijzeres voor leerlingen van 14 tot 18 jaar. Het vorig jaar slaagden voor de akte onderwijzeres 12 leerlingen, voor gymnastiek 10 en voor handwerken 7.

De directeur geeft adressen van families, die meisjes in huis nemen.

Nadere inlichtingen verstrekken voorts de directrices resp. directrices van de genoemde scholen.

staande mannen en vrouwen, voor wie de kunst tot een onmisbaar levensbestanddeel is geworden, gedreven door één zelfde warm gevoel, samenwerken om in dit rijkgezegend land aan de kunst een waardige en blijvende woonplaats te geven, waar de jongeling en maagd zich geheel aan den dienst van het schoone kunnen wijden, een Kunst-academie in Indië.

SI PANTEK.

Suriname.

Van het Departement van den Landbouw in Suriname ontvangen wij een hoogst belangrijk geschrift, n.l. Bulletin No. 33 van September 1915: „Marasmus perniciosus nov. spec. de veroorzaker der Krul-lotenziekte van de cacao in Suriname”, door Gerold Stabel. Het bulletin geeft tevens de Engelse en de Duitse vertaling van het artikel. Wij moeten de bespreking van het artikel aan de wetenschappelijke tijdschriften overlaten en ons bepalen tot het uitspreken van de hoop, dat de bestrijding van den vijand, diën men nu kent, zal gelukken. Ruim 20 jaren heeft deze paddenstoel zijn verderfelijke werk gedaan. Wordt men hem de baas, dan opent zich voor den Surinaamschen landbouw een nieuw tijdperk van bloei, want nog steeds is de cacao het voornaamste cultuurproduct in de kolonie.

Eenigen tijd geleden deelden wij mede, dat de Rockefeller foundation de Anchylostoom-bestrijding in Suriname ter hand zou nemen. In „De West” van 19 October lezen wij nu daaromtrent het volgende:

„De werkzaamheden ter voorbereiding van de anchylostoombestrijding door dr. Kibbler van de Rockefeller Foundation zijn op Mariënborg aangevangen.

Uit het Militair hospitaal zijn 4 ziekenoppassers aldaar te werk gesteld en een ander, werkzaam bij den burgerlijken geneeskundigen dienst, belast met het microscopieren.

Naar wij vernemen zullen pamfletten worden gedrukt in verschillende talen — Hindostani, Javaansch, Neger-Engelsch — om de bevolking in te lichten.

Dr. Kibbler is begonnen de bevolking van Mariënborg op de hoogte te brengen door persoonlijke voordrachten, opgeluisterd door lantaarnplaatjes in de groote dansaal der Javanen op Mariënborg. Woensdagavond had de eerste lezing plaats in het Engelsch, welke door den hoofdtolk Sital Persad in het hindostani werd vertolkt voor eene stampvolle zaal.

De Gouverneur en mevr. van Asbeck met gezelschap brachten een bezoek aan Mariënborg.

„Dr. Kibbler deed zeer interessante mededeelingen over de Hookwormziekte en haar ouderdom, bestudeering en bestrijding. Daarna sprak de Gouverneur een opwekkend woord tot de overvolle zaal en wakte allen op tot medewerking en steun.

De lantaarnplaatjes waren zeer duidelijk en werden door den heer Dentz uit het Engelsch toegelicht. Daarna spraken de heeren Welle en Dr. Dragten nog een hartelijk woord tot de aanwezigen.”

In hetzelfde nummer van „De West” het volgende bericht:

„Het comité voor de vlechtindustrie in Suriname deelt ons mede, dat het door de hooggewaardeerde zorgen van mevrouw de baronesse A. van Asbeck-Kluit mocht ontvangen een wissel groot vijfhonderd gulden, welk bedrag op haar verzoek in Juli l.l. gedaan door mejonkvrouw Van Eysinga te 's-Gravenhage is ingezameld onder de vrienden van Suriname voor den aankoop van eene pletmachine, die één duizend gulden zou kosten en waarvan onze gouverneur waarschijnlijk de helft zou schenken.

Zooals reeds is bekend gemaakt, schonk onze gouverneur, ter gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin, één duizend gulden voor genoemd doel. Intuschen is gebleken, dat de pletmachine met bijbehorende vracht, assurantie, inkomende rechten en installatie belangrijk meer zal kosten dan één duizend gulden, zoodat de bijdrage van de vrienden van Suriname in Nederland een ware uitkomst is. Later zullen uitvoeriger mededeelingen worden gedaan over deze zoo welkome bijdrage en ook over den stand van het werk van het comité voor de vlechtindustrie in Suriname, en wat er nog noodig is om dat werk geheel te doen slagen tot het welzijn van vrouwen en meisjes in Suriname en daardoor van het land zelf.”

Omtrent de vlucht van Graaf von Pfeil uit Cayenne — zie ons nummer van 4 November — deelt „De West” van 19 October het volgende mede:

„De heeren Johanson en van Orsoy, die den Duitschen vluchteling van Cayenne vergezelden op zijn avontuurlijke reis naar Venezuela, zijn hier via Demerara teruggekeerd.

Hun metgezel, de oud-militair Severing is, als van Duitse origine, gearresteerd in Demerara. Na ontvangst van bericht uit Suriname, dat hij hier als militair gediend heeft en getrouwd is, zal hij vermoedelijk wel losgelaten worden.

De voormalige sloep van de Karlsruhe is nog in Demerara. Men overweegt om daarop beslag te leggen.”

Na de bestemming, die de sloep in Suriname gekregen heeft, zou het wellicht de moeite loonen precies te onderzoeken, hoe zij haar weg naar Suriname gevonden heeft.

Indertijd werd bericht, dat zij door een der stoomers

van den K. W. I. Maildienst op zee drijvende is gevonden en naar Suriname gebracht.

Omtrent de koloniale middelen schrijft „De West” van 22 October:

„De administrateur van financiën had wel gelijk, toen hij onlangs, in de Staten, zeer pessimistisch sprak over den toestand der financiën.

In 't algemeen is die toestand al sedert jaren niet gunstig. Maar wij zijn er aan gewoon, dat de begrootingsramingen althans meevallen; als regel is het subsidie minder dan vooraf geraamd was.

Dit jaar is het andersom. Op enkele uitzonderingen na, blijft de opbrengst der middelen beneden de raming.

Het is overbodig om er op te wijzen, dat de groote oorzaken daarvan zijn: de oorlogscrisis en de balata-crisis. De eene crisis is gelukkig, voor zoover althans betreft de staking in het bedrijf, voorbij. Van de andere crisis, die verband houdt met de vechtlustigheid van de verschillende landen, is het eind nog niet te voorzien.

Uit den heden in het Gouvernements Advertentie Blad gepubliceerden staat der middelen blijkt, dat de gewone middelen gedurende de drie eerste kwartalen van het loopend jaar zowat 350 duizend gulden minder hebben opgebracht dan verleden jaar tot eind September.

Ongeveer de helft van dezen achteruitgang komt voor rekening van het middel invoerrechten, dat tot eind September opbracht 735 duizend gulden, terwijl de raming bedroeg één miljoen 23 duizend gulden. Verleden jaar bracht dit middel tot eind September 912 duizend gulden op.

De hervatting van het bedrijf in de binnenlanden zal waarschijnlijk in de toekomst eenige verbetering brengen in de opbrengst der invoerrechten.

Hetzelfde geldt voor de opbrengst der koloniale spoorwegen, die tot dusverre 35 duizend gulden achterbleef bij verleden jaar.

De opbrengst van concessierecht en retributie voor balata wijst op een achteruitgang van ruim 40 duizend gulden. Men kan echter uit dit cijfer niet den toestand der industrie beoordeelen, dank zij de vele wederwaardigheden van het laatste jaar, de nieuwe wetgeving, de daaruit voortvloeiende restituties, voorts de crisis en de daaruit voortvloeiende verschuivingen van de betaling van retributie, enz. enz.

Voorts is dit jaar tot dusverre minder ontvangen aan huurwaardebelasting 18 duizend gulden, accijns op gedistilleerd 25 duizend, zegelrechten 34 duizend, posterij 6 duizend, koloniale vaartuigen 3 duizend, enz. enz.

De enkele middelen, die bij uitzondering een hoogere opbrengst vertoonen dan verleden jaar, zijn: huren 8 duizend gulden meer, geneeskundige belasting 12 duizend, concessierecht van goudconcessiën 2 duizend, inkomstenbelasting 2 duizend, enz.

Nog een ander middel vertoont een opmerkelijken vooruitgang. Op het eind van den middenstaat komt een post voor, getiteld „verschillende ontvangsten”, die gewoonlijk ongeveer 10 duizend gulden 's jaars bedragen.

Ditmaal wijst de opbrengst een bedrag van ongeveer 174 duizend gulden aan.

Wij dachten aan een drukfout, doch bij informatie vernamen wij, dat dit bedrag verband houdt met den aankoop der pl. Meerzorg. Deze plantage is in hoofdzaak voor de daarop staande schuld wegens grondrente, enz. overgenomen door het gouvernement. Deze „ontvangst” heeft dus met gesloten beurs plaats gehad en zal zeker niet veel bedragen tot stijging van de koloniale kas.”

WAT DE INLANDER ZEGT.

Alleen een Naamsverandering? De „Goentoe Bergerak” is herdoopt in „Madjapait”; Orgaan gewijd aan de belangen van Ned.-Indië; het verschijnt elken Zaterdag. Redacteur-administrateur is de heer Tjipto Mangoenkoesoemo te Solo. Hollandsche en Maleische artikelen worden er in opgenomen.

„Deze herdooping heeft mij verbaasd”, zoo schrijft „een lezer” in dat blad, — omdat ik daarop niet verdacht was. De redactiewisseling zal, hoop ik — zoo vervolgt hij — geen schade doen aan den inhoud van het blad. Echter wil ik den aftredenden redacteur, kameraad Darna Koesoema, een woord van hulde niet onthouden voor de manier, waarop hij maanden lang het blad heeft geleid.

De naam Madjapait is goed gekozen, omdat deze bij ons, Javanen, herinneringen wakker roept aan ons tijdperk van bloei, toen wij in staat waren ons eigen lot te bestemmen. Madja is een soort vrucht en pait betekent bitter, zoodat wij dezen naam aldus kunnen opvatten, dat wij nu nog een bittere periode van ons bestaan moeten doormaken. Slavernij toch is bitter en zeker door niemand gewenscht. De Javaansche woorden daarvoor zijn ngabdi, ngawoelo of ngèngèr.”

Over deze naamsverandering schreef de heer Later in „de Locomotief”: Volgens de Taman Pewartara is de „Goentoe Bergerak” herdoopt in Madjapait en heeft de redacteur, Darna Koesoema, zijn betrekking neergelegd. Deze kan het natuurlijk niet langer volhouden onder den druk van den heer Tjipto, die in zijn blad de oude propaganda voortzette. Mas Darna werd den verkeerden weg opgestuwd, wat heel jammer was van dezen veel-belovenden.

De Heer en Mevrouw REMMERT—HARTING betuigen ook namens hunne wederzijdsche ouders

hartelijk dank

voor de belangstelling en vriendschap bij hun huwelijk ondervonden.

's-Gravenhage, 23 November 1915.

Buyt Ballotstraat 15.

INSTITUUT „HAAGSCHE TEEKENCURSUS”

OPGERICHT 1906.

Gevestigd Galleistraat 2a. - Den Haag.

Opleiding L. O. en M. O. Teekenen. Onderwijs in Etsen, Schilderen en Kunstnijverheid. Spreekuur: Dinsdag 7-9 n.m. en Vrijdag 2-3 n.m. Directie: W. H. BIK. J. VAANDRAGER.

Kleermakerij UNICUM

Hofspui 10 (5de Huis van af de Lange Poten.) DEN HAAG. - Tel. 4947

CHEMISCH REINIGEN
REPAREREEN
KEEREN

VERMAKEN

MODERNISEEREN

OPNIEUW VOEREN

OPPERSEN

OPZETTEN van zijden revers

STOPPAGE (onzichtbaar stoppen)

van Dames en Heerenkleding.

Bijzonder geschoolde Uniformwerkers, 1e kl. D. en H. Coupeurs

UNICUM bepaald den prijs vooruit.
Alle werkzaamheden geschieden bij ons op eigen atelier.

Schill & Capadose

Hofstraat 17 's-Gravenhage

BANKIERS - KASSIERS.

ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS.

SAFE-DEPOSIT.

OPEN EN GESLOTEN BEWAARNEMING.

DEPOSITO's, PROLONGATIES.

CHANGE.

ASSURANTIE. LEVENSVZERKERING.

Sigaren Ex- en Import-Maatschappij

voorh. L. LANGE.

Leverancier van Z.K.H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN, HERTOG VAN MECKLENBURG, ENZ.

Lange Voorhout 86. 's-Gravenhage.

Speciale verpakking voor de Tropen.

HOOGFIJNE LICHTRE BREMER SIGAREN
..... GEIMPORTEERDE HAVANA SIGAREN

P. B. VAN MOORSEL & Co

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeren van woningen.

Inlandschen journalist, die, onder goede leiding, zijn volk nog van veel nut had kunnen wezen. — „Djomblo” antwoordt hierop in de „Madjapaait”: De heer Later van de „Locomotief” laboreert aan zeker gebrek aan originaliteit, hij zou wel een koninkrijk willen geven voor dat nuttige goedje!..... In dit blad is wel eens gewezen op de meer dan erbarmelijke manier, waarop hij zijn meester, den heer Stokvis, heeft willen imiteeren. Nu kortelings heeft hij de strijdwijze van dien veel-geroemden meester in de journalistiek willen volgen, maar hij deed het zoo onhandig, dat Stokvis wel zeggen mag: Heere! Heere! be-waar mij voor mijn vrienden!

Wat hij nu schrijft, is volgens het recept, door den heer Stokvis voorgeschreven, toen deze nog meende Tjip te kunnen vervreemden van Dr. Douwes Dekker. Dat is echter den heer Stokvis niet gelukt; tot heden is Tjip de trouwe aanhanger van D. D. Op hoop van zegen, past de heer Later nu hetzelfde middel toe. Zal hij zijn doel kunnen bereiken?

Overigens is de heer Later ook niet erg consequent. Darna is een „veel belovende Inlandsche journalist.” Dat is een pluimpje voor Darna. Maar is het tevens geen complimentje voor Tjip, dat het degen gelukt is hem te overvleugelen? Het ziet er treurig uit voor de toekomst van onze tegenpartij, die, waarvan de heer Later zich als woordvoerder heeft opgeworpen, dat de revolutionaire geest van D. D. juist zijn slachtoffers heeft gezocht en gevonden onder de „veel belovende Indische journalisten”. — Waaraan ligt dit? Is zulks het gevolg van gebrek aan diplomatie en kracht om te overtuigen van den propagandist Later, of hebben wij het toe te schrijven aan de onhoudbaarheid van het beginsel door de „Locomotief” verdedigd: dat Indië er is voor Nederland.

Wantrouwen. Het „Nieuws van den Dag voor N.-I.” heeft onder den titel van „Brutale heerschappijen” critiek uitgeoefend op een prospectus van „Trim-oerti”, een vennootschap, opgericht met het doel een Hollandsch, Maleisch, Javaansch dagblad uit te geven. De „Ka-oem Moeda” protesteert hiertegen en zegt, dat geen enkel Europeesch blad de Indische opleving ernstig en met kracht steunt. De „ethische” Hollandsche bladen, die beweren onze beweging te steunen, zijn nog minder te vertrouwen, dan de „schetterbladen”, die zich openlijk als onze vijanden doen kennen, daar deze zichtbare klippen zijn, die vernietigd of omzeild kunnen worden.

Een oproep. In de „Sinar Djawa” staat een oproep: „Waakt voor uw naam”, dienende om Marco aan de noodige gelden te helpen, teneinde hem in staat te stellen naar Nederland te gaan, waar hij zijn zaak voor de Tweede Kamer wenscht te bepleiten. Hij is niet bang voor de hem dreigende gevangenisstraf. Te Semarang heeft zich een comité gevormd om hem te helpen. In Nederland heeft hij de toezegging van Mr. Mendels daartoe gekregen. In een advertentie van de „Sinar Djawa” wordt bekend gemaakt, op welke wijze men hem o. a. zou kunnen helpen, t. w.: door twee door de Saro Tomo voor minstens f 0.25 per stuk aangeboden prent-briefkaarten te koopen, eene met het portret van Marco en een zevental door hem zelf gemaakte Javaansche spreuken er op en de andere met een karikatuur van twee de Inlanders hatende Europeesche journalisten.

Appreciatie. Belachelijk is het toch van de Europeesche pers, die de Inlandsche bladen den raad geeft geen ongegronde klachten op te nemen. Waarvoor die raad? zoo vraagt de „Sinar Djawa.” naar aanleiding van een desbetreffend artikel in de „Palita.” Wij, Inlanders, weten toch te goed, dat het moreel van de Inlandsche pers hooger staat dan dat van de Hollandsche kranten in N.-I.

Schoolnood. Te Rembang zijn de Inlanders, — alzo de „Bintang Soerabaja” — wel gesteld op de Hollandsch-Inlandsche school. Door het hoofd dier school werden onlangs 112 aanvragen voor toelating ontvangen. Er konden slechts 29 nieuwe leerlingen geplaatst worden!

S. I.-nieuws. Laatstgenoemd blad maakt melding van de oprichting van een Inl. Kinderbond, de Jong Sarikat Islam, op initiatief van eenige voormannen der S. I. te Soerabaja. Ter vergadering zongen de aanwezige 15 oprichters (jongens en meisjes van 6—12 jaren) eenige liedjes. Daarna voerden eenigen hunner het woord; alles in vaderlandslievenden, socialistischen, maar vooral strijdustigen geest.

De statuten van de „S. I. Margasari” te Margasari (Z.O. afdeeling van Borneo) werden goedgekeurd, evenzoo werd de S. I. van Ponorogo als rechtspersoon erkend. (Pantjaran Warta.)

Nieuwe manieren. De Oetoesan Hindia maakt melding van een telegram van de S. I. te Kediri aan den G.-G., inhoudende het verzoek een Commissie te willen benoemen uit ambtenaren van Batavia en eenige S. I.ers, om te beraadslagen over de bezwarende maatregelen, die voor de woningverbetering genomen werden.

Dit blad geeft ook een beschrijving van de lebaran-receptie bij den regent van Cheribon, waarbij voor 't eerst de nieuw ingestelde beleefdheidsvormen in acht genomen werden. Eigenaardig was de opstelling der bezoekers, die in rijen geplaatst werden. Op de eerste rij namen plaats de djaksas en ambtenaren van hooger rang, zoomede de voorzitter van de plaatselijke S. I. Op de tweede rij, de onderdistrikshoofden en de bestuursleden der S. I. Op de derde rij de mantris en de pangoeoes.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Verergerde Wantoestanden. Te Soerabaja — alzo de

„Pewarta Soerabaja” — schijnt de zedelijkheids-toestand in den laatsten tijd wat beter geworden. Dit is echter niet meer dan schijn: met de echtscheidingen gaat 't nog hetzelfde gangetje. De nachtvinders rijden 's nachts nog steeds op onbeschaamde wijze in huurrijtuigen en kossongs rond. Tal van slechte vrouwen loopen de straten af vanaf het eerste schemerdonker tot het krieken van den dag. Van ouds staat Soerabaja bekend als een zeer onzedelijke stad. Vroeger had men nog de geregistreerde prostitutie; in de Europeesche, Chineesche en Inlandsche wijken had men huizen van ontucht; in sommige Europeesche wijken trof men Europeesche vrouwen en jonge meisjes aan, die haar schandelijk beroep op de meest schaamteloze wijze uitoefenden; tal van Europeesche vrouwen hielden dan nog z.g. r e n d e z - v o u s - h u i z e n er op na, die goed bezocht werden; in het Chineesche kamp waren vele Japansche theehuizen met brandende lampions versierd, vanwaar de Japansche vrouwen de voorbijgangers op onbeschaamde wijze aanriepen. 't Was zóó erg, dat fatsoenlijke menschen 's avonds op hun rijtoer deze buurten niet wenschten te passeeren. In de kampongs was 't nog erger.

Thans hebben wij de zedelijkheidswetten: De bordeelen zijn op last van het bestuur gesloten, straffen zijn gesteld op haar of hem, die de zedelijkheidsverordeningen overtreden. De overheid heeft gedacht, op deze wijze het kwaad te kunnen bestrijden. Het is echter nog lang niet verdwenen: 't wordt nog steeds bedreven, wel is waar niet meer openlijk, doch bedekt, hetgeen een nog vuileren toestand veroorzaakt. Vroeger kon de politie eenige controle uitoefenen, nu niet meer. De Japansche theehuizen zijn veranderd in onschuldige winkeltjes voor den verkoop van dranken en sigaren. De Japansche vrouwen doen zich nu voor als eerbaar en fatsoenlijk, maar in deze winkeltjes gebeuren dezelfde ongerechtigheden als vroeger in de theehuizen. De politie staat daar machteloos tegenover; huiszoekingen mag zij niet houden, daar de Japanners met Europeanen zijn gelijk gesteld. In de kampongs is de toestand dezelfde gebleven. Alles gebeurt er in 't geniep. Het overheidsverbod heeft den toestand eerder verslechterd dan verbeterd; zoo ook in de Europeesche buurten. Laatst werd een „Europeesche dame”, wonende in een „fatsoenlijke” buurt, veroordeeld wegens het houden van een rendez-vous-huis en het bevorderen van prostitutie. Des avonds zijn de straten niet veilig voor fatsoenlijke menschen. — Is het wel verstandig — zoo vraagt 't blad — om in een zee- en handelsstad, zooals Soerabaja, de geregistreerde prostitutie af te schaffen? De militaire en marine-autoriteiten kunnen met cijfers aantoonen, dat de gezondheidstoestand van soldaten en matrozen slechter geworden is. Dientengevolge is de volksgezondheid natuurlijk ook achteruitgegaan.

Er in geloopt? De „Sinar Sumatra” weet mede te deelen, dat een Chinees te Batavia de autoriteiten, met den G.-G. aan 't hoofd, beet genomen heeft. Wetende, dat voor het houden van een gewone P a s a r G a m b i r geen vergunning zou worden verleend, vroeg hij een volksfeest te mogen houden, waarvan de opbrengst voor de helft ten bate van het Steuncomité voor Curaçao bestemd zou zijn. De vergunning werd daartoe gegeven en in het betrekkelijk besluit stond uitdrukkelijk vermeld, dat hazardspelen niet mochten worden toegelaten. Maar de Chinees gaf hiervan geen kennis aan de Inlanders, die de tenten op het feestterrein inhuurden. Het gevolg was, dat er lustig gedobbel werd. De feestelijke opening werd met de tegenwoordigheid van den G.-G. en der plaatselijke hooge autoriteiten vereerd. De Landvoogd bracht woorden van hulde en dank uit voor het lumeneuze idee van den Chinees en releveerde daarbij ook de goede bedoelingen van die milde Inlanders, die begaan waren met het lot van de arme bevolking van Curaçao. Vijf dagen later moest de politie het dobbelen verbieden. Maar toen daarmede op bedekte wijze toch werd voortgegaan, moest de Procureur-Generaal tusschenbeide komen. Intusschen hadden die edelmoedige menschen vrienden hunne zakken reeds goed gevuld!

Een Antiquiteiten-veiling. De gemeenteraad van Meester Cornelis heeft besloten de sieraden, welke in de onlangs opgeruimde Chineesche graven gevonden zijn, van gemeentewege te verkoopen, ten einde met de opbrengst daarvan het Chineesche kerkhof te verbeteren. („Perniagan”)

Nog steeds Japan-boycot. De anti-Japansche beweging neemt vooral te Semarang niet af. In de goedang van de Boom te dier plaatste is al sedert maanden geen enkele kist Japansche lucifers te bekennen. Japansche patent-geneesmiddelen worden ook niet meer aangevoerd. De Chineesche handelaren laten die patentartikelen uit China komen, waar zij even goed zijn; de etiketten worden nagemaaft. Wanneer die boycot eindigen zal? De heer Ezerman, regeeringsadviseur voor Chineesche zaken, heeft onlangs in een vergadering met Chineesche handelaren te

Japansche Kunst

THEEHANDEL
THEESALON

Van Yeen & Co.
Plaats 33 - Tel. H. 2375

Dames- en Kinderkleeding naar maat.

Alle genres DAG- en AVONDKLEEDING
met en zonder stoflevering

Beleefd aanbevelend, JOH^A v. d. VELDE,
Jac. Gillisstr. 29 bij Stadh. plein. - Den Haag.

A. KOGELS & ZOON

Prinsestraat 52-56 - Tel. 2825. - Den Haag.

Nieuwste modellen LINCOLN SHOES

Suede,
zwart of
gekleurd
Glacé en Lak.

Wekelijk-
sche
verzending
naar
de Tropen.

Vraagt onze volledige Catalogus.

HEINEKEN'S Glazenwasscherij

STOOM JALOUZIEËN- EN ROLLUIKENFABRIEK

Fabriek van Geschilderde
: Gordijnen :
in meer dan 500 dessins
KLENUS' Stofzuigmachine

Hof- en Rijksleveranciers 'S-GRAVENHAGE

Kettingstraat No. 6 - Telefoon 2478

GEBR. ALES,

Prins Hendrikstr. 86, Tel. 5169, Den Haag

SPECIALITEIT IN WITTE GOEDEREN.
COMPLETE UITZETTEN.

C. HOYNG,

Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geïllustreerde Catalogus is een
uitstekende handleiding om zich op
huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscurant gratis.

Semarang hunne hulp ingeroepen om een einde aan deze staking te maken, maar tot eenig resultaat heeft dit niet geleid. Aan de Siang Boe (handels)vereeniging werd verzocht een circulaire onder de Chineesche bevolking te verspreiden tot beëindiging van den boycot, doch tot heden is deze circulaire niet afgegaan. Zoo meldt de „Pernigan“.

Nieuwe maatregelen. Bovengenoemd blad verneemt, dat, volgens het Indisch Ontwerp van de Begroting voor 1916, de Regeering een andere regeling op 't oog heeft in zake voorlichting betreffende Chineesche zaken. Het is noodig, dat zij deze voorlichting ontvang van ambtenaren, die weten wat de Regeering wil. Thans worden de zaken veelal behandeld op eigen houtje en naar eigen richting. De Regeering dient zelve de richting aan te geven. De bedoeling is een bureau in te richten met een adviseur voor Chineesche zaken aan 't hoofd, die een maandelijksche bezoldiging van f 1000 genieten zal, waaraan driejaarlijksche verhoogingen van f 100.— verbonden zijn. Onder hem komen ambtenaren voor Chineesche zaken en lager personeel te staan. Waarschijnlijk zullen op de groote plaatsen ambtenaren aangesteld worden voor de aanrakingen met de Chineesche gemeenten, om op de hoogte te blijven van de feiten. Ook zullen de ambtenaren van het bureau om beurten hun diensten doen in de andere steden.

Men verwacht ook spoedige invoering van de nieuwe bestuursregeling der Chineezers. Te Semarang is nog al oppositie daartegen, vermoedelijk uitgaande van de conservatieve partij. Zij beweert namelijk, dat de nieuwe plannen niet aan de praktijk zullen voldoen en weinig opvoedende waarde voor de Chineezers zullen hebben.

Van Vreemde Koloniën.

De strijd in Mesopotamië.

In de „Times of India“ van 20 October komt een protest voor over de te geringe aandacht in Engeland geschonken aan den merkwaardigen veldslag bij Koet el Amara, in Mesopotamië geleverd. Het blad geeft een uitvoerig overzicht van de reeks van gevechten, waardoor de Turken uit hun sterke stellingen zijn gedreven en verplicht werden op Bagdad terug te trekken. In de roemrijke annalen van het Br.-Indische leger is geen meer schitterend voorbeeld van doortastenden moed aan te wijzen.

Het eerste object der troepen, onder generaal Sir J. Nixon, was Basra, een haven, die veel voor de toekomst belooft. Toen deze plaats genomen was, trokken de Turken op Amara terug. Van dit punt beheerschten de Turken de wegen naar Basra in één richting, en naar Karoen in de andere, terwijl zij van 't meer noordelijk gelegen Koet-el-Amara troepen konden zenden, die links om Basra heen grepen.

De volgende stap was gericht op 't verdrijven van de T. uit Amara. Ook dit werd met succes volbracht.

Toen moest Koet el Amara aan de beurt komen. Van daar uit konden de T. de Br. troepen in front aanvallen, wanneer zij hiertoe de Tigris overtrokken, of in de flank over de Shatt el hai en Nasryeh.

De beteekenis dezer stelling werd door den T. bevelhebber Noer Oeddin Pasha ten volle begrepen. De rivier en een moeras brachten 't hunne bij om de reeds vooruit aangelegde werken goed te kunnen verdedigen. De bezetting wordt opgegeven als te hebben bestaan uit 8000 man geregelde troepen en een groot aantal Arabieren, meer bestemd voor offensieve handelingen. Wij zullen de bijzonderheden van den strijd niet volgen, die zonder kaart bij vermelding van namen toch niet duidelijk kan worden weergegeven. Gedeeltelijk bij dag en bij nacht volbracht, met behoefte en gebrek aan drinkwater als vijand op de koop toe, werd de overwinning, onder directe aanvoering van generaal Delamain, bevochten. Door de duisternis was 't niet mogelijk tot een dadelijke vervolging van de vluchtende verdedigers over te gaan, zoodat het meerendeel der bezetting ontkwam.

Uit een militair oogpunt werd het doel, dat de bevelhebber zich te stellen had, als bereikt verklaard. De sterke punten waren gevallen, de door de Br. macht ingenomen stelling werd als veilig beschouwd. Het Tigrisgebied heette geheel beheerscht.

Maar uit politiek oogpunt beschouwd, gold dat staatkundig Mesopotamië niet als vermeersterd is te beschouwen zoolang Bagdad niet bezet is. En Bagdad was in rechte lijn nog 100 mijlen van Koet el Amara! In rechte lijn nog 100 mijlen van Koet el Amara tot Bagdad!

De strategische overwegingen hebben zich naar de staatkundige gevoegd, zooals 't ook behoort, de strategie is een middel in dienst van de staatkunde. Deze moet op haar beurt echter rekening houden met wat de strategie vermag, want stelt zij eischen die verder gaan dan 't vermogen van 't leger, dan schrijft 't leger wel in de richting van St. Petersburg, maar zonder 't doel te bereiken, dan zou 't leger ook in de richting Bagdad kunnen schrijven zonder 't doel te bereiken.

Intusschen zijn berichten van nieuwe gevechten gekomen, waartuit volgens de Britsche gegevens zou blijken dat bij Ktesiphon een ontmoeting heeft plaats gehad, die de Turken zou hebben verplicht een 10-tal mijlen terug te trekken, dit wordt dan op korten afstand van Bagdad genoemd; het begrip „korte afstand“ is dan echter zeer ruim genomen. De Engelschen hadden ongeveer 1800 gewonden en veel gesneuvelden, zij maakten een paar duizend krijgsgevangenen.

Het Turksche bericht laat dit gevecht van 22 en 23 November plaats hebben ten N. van Korna en aan de Tigris ten W. van Koet el Amara, dit zou dus nog zijn op ongeveer 100 mijlen van Bagdad. De strijd zou zijn gevoerd onder bescherming van 10 oorlogsschepen en de Britsch-Indische troepen zouden ten slotte op hun werken zijn terug geworpen. De nadere telegrammen bevestigen dat ditmaal het voordeel aan de zijde der T. is geweest. Den 24 en 25 en is de strijd voortgezet. De Br. macht is ten slotte terug getrokken. Het aantal doden loopt in de duizenden.

Perzische warwinkel.

De Perzische zaken nemende zooals zij in berichten tot ons komen, heerscht er schromelijke verwarring. De Zweedsche gendarmerie, die er tot nu toe het eenige element leek, dat zich niet in een der partijstroomingen liet meesleuren, schijnt ten slotte ook in de anti-entente beweging

te zijn geleid. Officieel althans is van Engelsche zijde het volgende gemeld.

Op den 10en November arresteerde de P. gendarmerie plotseling den Eng. consul te Sjaraz, den hoofdinspecteur van het Indo-Eur. telegraafdepartement en den Eur. staf van de Keiz. Perz. Bank. De gebouwen van de bank werden in beslag genomen, al het persoonlijk, particuliere eigendom werd verbeurd verklaard en de bedoelde Europeanen verbannen. De gezinnen van den bankdirecteur en den hoofd-insp. zijn te Boesjir aangekomen, de anderen zijn overgebracht naar Ahram, waar blijkbaar herr Wassmuss het bevel voert.

De gendarmerie van Noord-Perzië is in openlijken opstand onder Zweedsche officieren; zij houdt Koem bezet in het belang der Duitschers, heeft de telegraaflijn naar het Z. doorgesneden, tolhuizen, kantoren geplunderd, en Russ. onderdanen van alles beroofd. Een gendarmeriekorps onder Zw. officieren heeft Perzische kozakken te Hamadan aangevallen.

De verklaring van minister Sir E. Grey, waarop dit communiqué berust, heeft in Stockholm groot opzien gebaard. De openbare meening wordt er voorgelicht door officieren, die in Perz. gendarmeriedienst zijn geweest, en deze willen aan de voormelde rol der Zw. officieren geen geloof hechten. Wel nemen zij aan, dat telegr. lijnen zijn doorgesneden, maar daaraan zullen de Zw. officieren geen schuld hebben.

Volgens Wolff's agentschap zou grootvorst Nikolai Nikolajewitsj, stadhouder van den Kaukasus, van 't noorden uit zoodanige onrust in Perzië hebben gestookt, dat daardoor algemeene onzekerheid en verwarring ontstaan is. Tal van stammen trekken op om den sjah tegen de Russen te beschermen.

Ingelijfde eilandengroepen.

Er zijn nog altijd ver afgelegen eilanden te annexeren. In Polinesie liggen tusschen de Marshall- en Fidji-eilanden twee groepen van een tiental koraal-eilandjes, de Gilbert- en de Ellice-archipel genaamd. Zij waren sedert een drietal jaren onder Br. protectoraat genomen en zijn nu, op verzoek van de bewoners, bij het groot Br. rijk ingelijfd. Zij hebben ongeveer 30.000 inwoners, de handel is meest copra.

Op weg naar het keizerschap.

Uit een lang artikel in de „N. R. Ct.“ van 25 November knippen wij een zinsnede, om te karakteriseeren hoe Joean sji kai met zachte wenken den weg naar het keizerschap in China weet te effenen:

In de Chin. pers blonk bovenal uit de breedvoerige en wetenschappelijk streng beredeneerde verhandeling van Liang sji Sjao. De studie van dezen dagbladschrijver is een meesterstuk van wetenschappelijk doorgevoerd ontledend onderzoek. Hij komt tot 't besluit, dat, na den vernederen knieval, die volgde op 't Japansche ultimatum, een land, evenmin als zijn regeerders, zich in onberedeneerde eerocht mogen verheffen, dat er aan China geen keizer ontbreekt, maar wel een sterk georganiseerde grondwettelijk handelende macht.

Aan dit gedeelte laat de schr. in de „N. R. Ct.“ terloops de mededeeling aansluiten, „dat sedertdien Liang het land heeft verlaten, niettegenstaande de uitnodigingen hem door den president der republiek gezonden om te Peking aan het opstellen der grondwet te komen medewerken.“

Joean sji kai zal hem zeker om dit gebrek aan waardeering van zijn goede bedoeling van zwarte ondankbaarheid beschuldigen.

Lord Kitchener niet naar Indië.

Het wordt al raadselachtiger. Nu is Lord Kitchener weer te Parijs, misschien al te Londen. Dus niet naar Indië, zelfs niet naar Egypte, maar alleen even naar 't Balkanschiereiland geweest.

De Duitse zaak in de Mahomedaansche landen.

De D. ontdekkingsreiziger Karl Neufeld, die sedert jaren Egypte en Soedan heeft doorzocht en bekend is geweest als „gevangene van den Mahdi“, is in D. teruggekeerd. Natuurlijk heeft hij gelegenheid gevonden om te getuigen. In de Mahomedaansche wereld bekend als Sjeich Abdoellah is hij de eerste Duitser geweest, die openlijk, als zoodanig en niet in de een of andere vorming, de heilige plaats Medina bezocht. In Arabië haat men, volgens hem, de Engelschen. Dezen hebben indruk trachten te maken met vliegtuigen. De Bedoeïenen zijn echter woedend dat Engeland de bedevaarten naar Mekka en Medina belemmert, waardoor de menschen in hun verdiensten worden getroffen. Ook tegen 't blokkeeren der havens komen zij op.

Daarentegen is men er de Duitschers goed gezind. Een uitnemende indruk heeft overal de houding van het troepje van de Emden gemaakt. Na zijn zeer avontuurlijke tocht over de oceanen eindelijk aan wal gekomen, kwam het detachementje in een schermutseling met een groote overmacht Arabieren. Een losgeld werd door de D. beloofd. Daarna bleek dat men eigenlijk als vrienden tegenover elkander had moeten staan, als bondgenooten van den sultan van Turkije. De Arabieren drongen daarom niet op 't uitbetalen van 't losgeld aan, maar toch werd dit voldaan.

Neufeld hecht veel beteekenis aan den heiligen oorlog. Wel zullen de Bedoeïenen er hun land niet voor verlaten, maar wanneer het er op aan komt Engeland in Egypte en Soedan te treffen, zullen zij daartoe medewerken. Ook in Mesopotamië, waar een der tooneelen van den wereldkrijg wordt afgespeeld, verwacht hij kracht van den prang sabil. Overal hoorde hij met bewondering spreken over de Duitschers.

Ook van 't hooren kan men zeggen; wanneer twee hetzelfde hooren, hooren zij nog niet hetzelfde.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Het Ned. Indische Huis Oud en Nieuw.

Af. 2 van deel II van dit, ongeveer om de drie maanden verschijnend, periodiek (uitgave van het architecten-bureau Ed. Cuypers en Hulswit te Batavia) opent met een geïllustreerde beschrijving van het kantoorgebouw van de maatschappij voor uitvoer en commissiehandel te Batavia.

De heer P. H. van der Kemp schrijft over kunst in Indischen woningbouw, speciaal Europeeschen woningbouw en -inrichting. Schr. is daarover slecht te spreken, hoewel in de laatste jaren, vooral op Java's hoofdplaatsen, eenige verbetering valt te bespeuren.

Raden Mas Noto Soeroeto vertelt bijzonderheden over de inrichting van de Javaansche pendopo, een soort bijgebouw van woningen van aanzienlijke personen.

Verder wijdt hij een gedicht aan de nagedachtenis van „Indië's vriend Mr. Conrad Theodor van Deventer“ (met por-

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

Blikgroenten

Visch, Vleeschwaren

Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog, Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

Kleedingmagazijnen P. VAN DEN BRUL

AMSTERDAM

DEN HAAG

GRONINGEN

HOORN

LEEUWARDEN

HILVERSUM.

ONZE GEMAAKTE

HEEREN-, JONGEHEEREN-
en KINDERKLEEDING

is BEKEND SOLIDE en munt
uit door Eleganten Pasvorm
en KEURIGE AFWERKING

Kleedermakerij van den eersten rang

Vleeschhouwerij en Spekslagerij

GEBR. DE RIDDER,

Valeriusstraat hoek Dunklerstraat. - Den Haag.

Tel. Interc. 2648.

Specialiteit in fijne soorten Worst- en Vleeschwaren.

EIGEN SANITAIRE KOELINRICHTING.

Verlofgangers!

Koopt geen Spreekmachine alvorens het beroemde merk

His Master's Voice

te hebben gehoord! Het is de enige spreekmachine, die aan alle eischen van een volmaakt MUZIEK-INSTRUMENT voldoet. ZUIVERE, NATUURGETROUWE WEDERGAVE zonder dien onangename neusklink, die het verouderde systeem van machines met safiernaald eigen is.

Onze Indische agenten hebben steeds groote voorraad machines en platen.

De prijzen der platen zijn in Indië dezelfde als in Holland en verkrijgbaar bij:

N.V. GRAMOPHONE MIJ. „HASSELBACH“
hoek Gang Passar Baroe Gang Kleykamp,
BATAVIA.
GRAMOPHONE AGENCY,
38 Gemblong, SOERABAJA.
HUTTENBACH & Co., MEDAN, (Deli).
Oostk. v. SUMATRA & ATJEH.

THE AMERICAN IMPORT COMPANY

— 22a Amsterd. Veerkade, Den Haag. —

Stichtsche Hypotheekbank

Boothstraat 15 Utrecht.

5%

PANDBRIEVEN.

Verkrijgbaar:

te Utrecht ten kantore der BANK
te Amsterdam bij de Heeren H. OYENS & ZONEN
te Rotterdam bij de Heeren
KRAEMER VAN DER KOOP & Co.
te 's-Gravenhage bij de KORTENAERBANK.

Postzegels

voor verzamelingen te koop gevraagd,
los of in Album; ook gelegenheid om in te
zenden voor de veilingen.

C. J. REYERSE, Spui 147.

trek) en bezingt hij den Boro-Boedoer; dit laatste gedicht draagt hij op aan den heer J. W. IJzerman.

Eindelijk schrijft Mr. J. G. Huyser over Hanuman en den Ramayana (een geliefkoosd heldendicht voor Javaan en Balinees), met veel afbeeldingen van basreliefs van tempels en bekende wajangfiguren.

Eigen Haard.

Dr. C. Winkler wijdt in No. 48 van „Eigen Haard” een waardeerdend woord aan de nagedachtenis van Dr. Johannes Noordhoek Hegt, in leven directeur der School tot opleiding van Inlandsche artsen te Weltevreden, die den 29en Sept. j.l. te 's-Gravenhage op 47-jarigen leeftijd overleed.

Verder bevat dit Nr. levensbijzonderheden van den heer O. M. de Munnick, oud-zeeofficier en oud-gouverneur van Sumatra's Westkust, den 21en Oct. j.l. te 's-Gravenhage overleden.

Tijdschrift Kon. Ned. Aardr. Genootschap.

De jongste aflevering opent met het vervolg der topografische en geologische beschrijving van het stroomgebied van de Barito, in hoofdzaak wat de Doesoelanden betreft, door Dr. G. L. L. Kemmerling (met afbeeldingen).

Dr. H. A. Brouwer vervolgt zijn „Reisbericht omtrent geologische verkenningstochten op verschillende eilanden der Molukken.

Verder kleinere bijdragen, getiteld: De exploratie van Nieuw-Guinea (met schetskaart), door J. J. S. — Scandinavische exploratie-tochten in onze Oost. — Aan wie behoort het eiland Miangas (of Palmas, Nanoesa-eilanden). — Regeling omtrent een gedeelte der grens tusschen Suriname en Fransch-Guyana.

Ned. wetensch. Timor-expeditie 1910-'12.

In de rubriek „Literatuur” in bovengenoemde afl. van het T. A. G. bespreekt de heer J. F. Steenhuis een verhandeling van Prof. Dr. G. A. F. Molengraaff, verschenen in de „Archives neerlandaises des Sciences et naturelles (Série III B, tome II), waarin, in algemeene trekken, wordt geschetst het doel, het verloop, de resultaten en de beteekenis van de Nederlandsche Timor-expeditie in 1910—1912.

Dr. W. J. van Gorkom. †

Over Dr. van Gorkom, wiens plotseling overlijden in het vorig „Kol. Weekbl.” reeds werd vermeld, schrijft de „Ind. Mercur” van 26 dezer o.m.:

De overledene was een stoer werker, aan wien veel verloren gaat. Hij maakte ernstige studie van den gezondheids-toestand te Batavia en van de middelen om dezen te verbeteren. Zijn in deze gemaakte studiën hadden de uitgave tengevolge van een geschrift: „Ongezond Batavia, vroeger en nu. Noodzakelijkheid van een organieken stedelijken gezondheidsdienst”.

Toen in Januari 1915 een afzonderlijke dienst voor de pestbestrijding in het leven was geroepen, werd aan den heer Van Gorkom de leiding van dezen dienst opgedragen. De dienst voor de pestbestrijding is nog te kort in werking om er een juist oordeel over te kunnen vellen. Wel is het aantal slachtoffers in de zgn. „pestaarden” geringer dan vroeger, maar dit wordt door sommigen toegeschreven aan de reeds vroeger ter hand genomen verbetering der woningtoestanden. Hoe dit ook zij, te betreuren is het, dat deze jonge tak van dienst zich zoo plotseling zijn krachtigen leider zag ontvallen.

Pest op Java.

Aan reeds genoemd „Ind. Merc.” Nr. is het navolgende regeringstelegram ontleend, betreffende pestgevallen op Java van 22 Oct.—4 Nov.:

Malang 6 nieuwe gevallen, 8 dooden; Paree 86 nieuwe gevallen, 83 dooden; Berbek 11 nieuwe gevallen, 6 dooden; Soerakarta 143 nieuwe gevallen, 133 dooden; Kediri 35, Toeloengagoeng 4, Blitar 1, Madioen 1, Soerabaja 2, Soekardja 3 en Bojolali 1 doodelijke gevallen.

De totaalcijfers over bovenbedoeld tijdvak zijn: 293 gevallen, 227 dooden en over het nagenoeg overeenkomstig tijdvak van het vorige jaar (21 Oct.—3 Nov.) 560 gevallen, 509 dooden.

Indologenblad.

No. 3 (18 Nov.) van den 7en jaarg. bevat verschillende vervolg-opstellen, als: Ambon (mededeelingen over de bevolking). — Sir James Brooke, Radja van Serawak. — De moskee (slot). — Een ingezonden stuk van R. J. Limburg handelt over drankmisbruik door Inlanders.

Industriele mogelijkheden in Indië.

Onder dezen titel een vrij uitvoerige beschouwing van Dr. E. C. J. Mohr in No. 19 der Korte Berichten voor Landbouw, Nijverheid en Handel. De schr. somt verschillende industrieën op, welke, mits goed aangevat, in Indië kans van slagen zullen hebben, vooral in den tegenwoordigen tijd, nu door den oorlog de invoer van vele artikelen en stoffen uit Europa sterk is verminderd, of zelfs stop gezet. Eerst thans doet zich terdege gevoelen, hoe afhankelijk onze koloniën nog zijn van den import.

Wetgeving en Rechtswezen in Indië.

Bij E. J. Brill te Leiden verseeën: De Indische decentralisatie-wetgeving, door Mr. P. F. Woesthoff, landrechter; en bij G. C. T. van Dorp te Semarang: De civiele procedure voor het residentiegerecht op Java en Madura, met formulieren, door Mr. C. Süthoff, voorzitter van de landraden te Klaten en Bojolali.

De Indische Mercur.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 47: Het mechanisch bodemonderzoek, door Dr. D. J. Hissink. — Uit de geschiedenis van de getah-pertja (vervolg), door Z. — Groenbesters, door J. J. Paerels. — Over twee hulp-theerollers, door Dr. Ch. Bernard. — Schatting der Java-suikerproductie 1915 en der beplante oppervlakte voor campagne 1916. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten (Inlandsche suikerindustrie; een aan het „Bat. Nwsbl.” van 9 Oct. ontleend artikel, waarin de hoofdredacteur Mr. Thomas een krachtig pleidooi houdt tot het in het leven roepen op Java van een Inlandsche suikerindustrie op coöperatieve grondslag. — Uniformiteit van rubber. — Bosch-exploitatie van Java. Enz.) — Kleine mededeelingen. — Financiële berichten en verslagen.

Een doode taal in Indië.

No. 6 der 2e serie van „Onze Koloniën, onder redactie van R. A. van Sandick”, bevat een geschrift van den heer S. Kalff over „Een doode taal in Indië”.

Schr. bedoelt hiermede in hoofdzaak het koloniale Nederlands uit de 17e en 18e eeuw, met zijn vele eigenaardige termen en zegswijzen, dat zich tot op den huidigen dag heeft gehandhaafd.

De heer Kalff, van wien men weet, dat hij in de oudere

Hollandsche koloniale literatuur bijzonder thuis is, geeft tal van voorbeelden van dat koloniale jargon en betreurt het dat daarvoor in Ned. Indië nooit een vocabularium werd samengesteld, gelijk dat bijv. voor Britsch-Indië gedaan werd door het livijge werk van Yule en Burnell, Hobson Jobson.

ERRATUM.

Van hooggeachte zijde maakt men ons opmerkzaam op een dwaze fout, welke wij ons haasten te herstellen.

De schrijver van het artikel over Djailolo, waarin de moord op controleur Agerbeek in herinnering werd gebracht (zie het „Kol. Weekbl.” van 25 Nov.), is niet de heer P. ten Kate, doch de heer J. Fortgens, zendeling te Djailolo (Halmahera).

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9—6 uur 's namiddags:

De Planter, De West, Suriname, De Surinaamsche Bode, Sumatrapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Courant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en Advertentieblad, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruis blad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften en tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door Recht, De Stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zending-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvenden en industrieelen middenstand, Exportblad, Cultura, Deutsche Kolonial Zeitung, Ned. Zendingbode, Weekblad voor Indië met Dames Weekblad, Insulinde, Deutsche Wochenzeitung für Niederland und Belgien, La Gazette de Hollande, Ned. Staatscourant, enz.

Mededeelingen.

Van de Afdeling 's-Gravenhage:

VOORDRACHTEN over „Onze taak en toekomst in Ned. Oost-Indië”, te houden door den Heer J. SIBINGA MULDER, op Vrijdag 10 December 1915 en Vrijdag 21 Januari 1916, in de Familie Bioscoop, Prinsestraat, Den Haag, aanvangende 8 uur 's avonds.

In de 1e voordracht geeft spreker een kort overzicht van de ontwikkeling onzer bestuurstaak; de economische gevolgen van die ontwikkeling; het inlandsch onderwijs; de verschillende cultures; handel; industrie en scheepvaart.

In de 2e voordracht wordt behandeld de groote volks-cultuur op Java „de rijstbouw” en de grootste Europeesche cultuur „de suikerindustrie”.

Deze voordrachten zullen worden geïllustreerd door bioscoopbeelden, waartoe de films welwillend worden afgestaan door het Koloniaal Instituut te Amsterdam.

Toegang tot de voordrachten wordt uitsluitend verleend op vertoon van toegangskaarten, welke door leden van de Vereeniging schriftelijk dan wel mondeling kunnen worden aangevraagd bij den Secretaris, Laan van Meerdervoort 187 (van 10—12 en van 2—4 uur).

De aanvragen om toegang voor de 1e voordracht dienen uiterlijk op 8 December a.s. te zijn ontvangen en die voor de 2e voordracht uiterlijk op 19 Januari 1916.

Aan één lid kunnen ten hoogste twee toegangskaarten worden verstrekt.

Aan houders van toegangskaarten, die verhinderd mochten worden naar de voordrachten te gaan, wordt beleefd het verzoek gedaan de kaarten weg te geven, dan wel aan den Secretaris terug te zenden.

Plaatsbespreking à f 0.10 per plaats gewenscht vanaf 6 December en 17 Januari van 10—4 uren.

Van de Studenten- en Burger-Afdelingen Leiden:

VOORDRACHT van den Heer J. SIBINGA MULDER op Donderdag 2 December 1915, des avonds te 8 uur, in de Thalia-Bioscoop, Haarlemmerstraat 52.

Onderwerp: „De Rijst- en de Suikercultuur op Java”. De voordracht zal worden toegelicht door Cinematografische opnamen van het Koloniaal Instituut te Amsterdam. Toegang vrij voor alle belangstellenden.

MARTINUS NIJHOFF - UITGEVER - 'S-GRAVENHAGE

Verschenen:

ENCHIRIDION

Zedekundig Handboekje

VAN

EPICTETUS

VERTAALD EN VAN EEN INLEIDING VOORZIEN DOOR

DR. D. F. SCHEURLEER

XVI en 278 biz. langw. 8vo.

Dit boekje werd op Hollandsch geschept papier, met de Caslonletter gedrukt in het formaat der oud-Hollandsche liedboekjes. Het wordt in den handel gebracht:

gebonden in linnen, met gouddruk en gele snede Prijs f 1.90
in soepel buffelleer met gouddruk en rondom verguld op snée Prijs f 3.75
in geheel kalfsperkament, met gouddruk, rondom verguld op snée Prijs f 4.50

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON

GROENMARKT 27

TELEPHOON No. 2512

□ □ DROGERIEN :: :: CHEMICALIËN □ □
□ □ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □ □
□ □ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

N. BLOM,

Nieuwe Heerengracht 25. Tel. Interc. 8320.

AMSTERDAM.

Beëdigd Expert.

Inkoop van Oud-Indische Brillanten,
Paarlen, enz.

F. L. VAN BOMMEL

Vlamingstraat 8-10

Prins Hendrikstraat 104-106

Dames- en Heeren

Modemagazijnen

Degelijke St. Nicolaasgeschenken

J. v. MOORSEL

Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 2014

EERSTE HUIS

in: Stoffen, Mouselines en Witte
Goederen. :: Stalen op aanvraag.

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND - BU ALLEN DIE MET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEVEN

DEGELUK ONDERWIJS IN

DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCHE, SPAANSCH, ITALIAANSCH, enz.

LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL

OVER DE WAAISCHE KERK

58° NOORDEINDE NIET BOVEN KRUL TEL: 2234

VAN SEVENTER & PALUDANUS

KLEERMAKERIJ

Heerengracht 38 - Telefoon 4214

Draagt onze reclame

COLBERT-COSTUUM

naar maat van f 35.—

Diverse dessins prima Engelsche Stoffen - Solide bewerking.

1ste Rotterdamse
Maatschappij van verzekering op het leven

Oudehavenkade Nr. 1. Plan C, Rotterdam.

Directie: P. R. MEES, J. BRUNSTING.

Levensverzekering

in elken vorm.

Hoofdvertegenwoordigster voor Ned. Oost-Indië
Firma COSTER VAN VOORHOUT & Co.
te Soerabaja.

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELN.

ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELN.

Pensioenbond voor Indische Ambtenaren (actief dienende en gepensioneerde).

Beleefde uitnodiging tot aansluiting bij den Bond, die ten doel heeft waarborg te verkrijgen voor onze Pensioenen. Contributie minimum f 1.— 's jaars. Rekest aan H. M. de Koningin voor stichting Pensioenfonds 6 November 1915 ingediend.

Adres: DEN HAAG, Frederik Hendriklaan 58.

F. FOKKENS, Voorzitter.
D. G. STIBBE, Secretaris.

Vereeniging OOST en WEST. Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 187, zijn van 10—12 en van 2—4 uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.

Teeken- en Schilderlessen.

Lessen in moderne talen.

Fransche-, Duitsche- en Italiaansche Conversatielessen.

Opleiding admittie examen H. B. S. en Gymnasium.

Handwerklessen.

Paedagogische adviezen

Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.

Lessen in Machineschrijven en Stenografie.

Ademgymnastiek en hygiënisch spreken.

Lessen aan spraakgebrekkigen.

Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.

Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.

Kinderjuffrouw in Indië.

Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, Ieplaan 11.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in Laan van Meerdervoort 187 voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeyst. 100, 's-Gravenhage,	{	Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	{	Leiden Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Adriaanstraat 47bis,	{	Utrecht, Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.
door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankkosten.

b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.
door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:

De Kolonie Suriname, door REMAN IRÜS;

II. De Kolonie Curaçao, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao. Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.

No. II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.

No. III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankkosten.

No. IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankkosten.

No. V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.

No. VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankkosten.

No. VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankkosten.

No. VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.

No. IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.

Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.

Algemeene Boekhandel
en
Advertentie-Bureau
van

FIRMA L. J. C. BOUCHER,
Noordeinde 64c. - Den Haag.

Levering van alle binnen- en buitenlandse Boeken
en Tijdschriften.

DORDTSCHER BANK
'S-GRAVENHAGE - KNEUTERDIJK 12-14
behandelt alle Bankzaken.

A. BONS, voorh. F. J. HÜBSCHER & ZONEN
Piet Heinstr. 129, Telef. 6255

Heeren-, Dames- en Kinder-WINTERSCHOEISEL.
SLOBKOUSEN in soorten en diverse kleuren.
AVONDSCHOENTJES ruim gesorteerd.
SATIJNEN PUMPS in 15 kleuren.

DETECTIVE BUREAU
Hofwijckplein 12 bij station H.I.J.S.M.
DEN HAAG.

Opsporen - Achtervolgen - Informatie
Verstrekt alle inlichtingen over personen
in Oost- en West-Indië.

„TRANSVALIA”
PRINS HENDRIKSTRAAT 74
DEN HAAG.

Nog rijke voorraad
WOLLEN Ondergoederen en
WITTE Ondergoederen.

Ook nog in Echt Jaeger.

G. ZUURING, Fred. Hendriklaan 121
: Telefoon Schev. 951 :
AMEUBLEMENTEN IN ALLE STIJLEN EN PRIJZEN

— KLEEDJES, KUSSENS, THEEMUTSEN —
POTTERIE UIT VERSCHILLENDE FABRIEKEN
— — — KLEINE MEUBELN — — —

Behangerij - Stoffeerdery - Beddenmakerij - Reparatiën.

Vleugels, Piano's
Kunstspel-Piano's, Orgels

Verhuur PIANO's van 15.- p. mnd of f 50.- p. j. af.
VLEUGELS „ 18.- „ „ „ f 80.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting
voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

VERKOOPHUIS

GR. HERTOOGINNELAAN 103-105-107
VALERIUSSTRAAT DEN HAAG
- Tramhalte Lijn 3 -

Eenig adres voor hen die zich goed
en voordelig van nieuwe of Tweede-
hands Meubelen willen voorzien. — —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND
van 10 tot 4 uur.

LUXE BROODFABRIEK
PAUL C. KAISER
HOFLEVERANCIER

Verlangt Gij heerlijk croquant Brood, vraagt dan ons
FRANSCH BROOD
WEENER BROOD

Huishoudelijke-
en Keuken-Artikelen.
Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN
24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEFOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

RUYS' Handelsvereniging
Amsterdam - Rotterdam - Den Haag - Groningen

„Multiplex Hammond Schrijfmachine”

Moderne Kantoormachines - Stalen Meubelen

Prinsestraat 27 ----- Telefoon 2804

De Nieuwe Meubel- en Spiegelmagazijnen
van **C. D. KREEFT**,
Nieuwstraat 21 Den Haag Telefoon 2638.

**COMPLETE
MEUBILEERING**

MAISON MEIJER
Trompstraat 73, bij de Laan van Meerdervoort.
TELEFOON 4050. CUISINIER. TELEFOON 4050.

Levering van **Dejeuners, Diners en Soupers**.
Koude en Warme Schotels met bijlevering van
Zilver, Servies (naar keuze), enz. enz.

Levering dagelijksche DINERS aan huis vanaf f 0.85.

P. G. JANSSEN'S
Luxe Verhuur Auto's.

Eenig adres:

KONINGINNEGRACHT 1d,

over Hoofdingang Dierentuin.

Men lette op Telefoon No.

H 851, H 852
en **H 872.**

Auto's voor Trouwgelegenheid
en
Maand-Auto's.

Brengt een bezoek aan BOEATAN
Magazijnen van **INDISCHE KUNSTNIJVERHEID**

Maison Spéciale de Trousseaux et Layettes
Noordeinde 6, **BERNARD DRABBE** DEN HAAG
vis à vis Plaats TELEFOON 2162

Specialiteit Indische Uitrustingen

Dunne Lingerie's, Katoenen Damast Tafelgoed, Bedlakens,
Sloopen en Goelings in gegarandeerde Indische Maten :-:

BOEKJES MET VOLLEDIGE OPGAVE GRATIS

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Ruime keuze fraaie en nuttige

St. Nicolaas-geschenken.

Wij vestigen speciaal de aandacht op onze
nieuwe afdeling:

Bontwerk.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafrâichissements NOORDEINDE 44,

Vraagt onze van ouds bekende SPECULAAS,
BANKETLETTERS en BORSTPLAAT.

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA”.
Spuistraat 16 DEN HAAG Telefoon 3768.

Gunstig gelegen in het midden der stad.
Lift — Electrisch Licht — Centrale Verwarming.
80 Kamers en Salons.

PLATS DU JOUR 50 CT — DINERS VAN f1.50 EN HOOGER.
Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.

J. DEN HARTOG.
gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHE

**Tandborstels, Badmutsen, Sponsen
Bandages en Gordels.**

WED. G. STREITWOLF,

Telefoon 2413.

105, Noordeinde 105.

S. J. ROTTEVEEL,
GALILEISTRAAT 58 hoek Beeklaan,
beveelt zich aan voor levering van alles
op het gebied van

Koloniale Waren - Comestibles.

TELEFOON 3197.

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

Telef. H 7857 **J. B. HEIJDEMAN,** Telef. H 7857
CONFISEUR. Valeriusstraat 3. PATISSIER.

Speciaal adres

Zoute Krakelingen.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAT 42
ELANDSTRAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

's-Gravenhaagsche Manege,
Kazernestraat 46-48. - Telefoon 3065.

Oudst Etablissement.

1ste Klasse Rijonderwijs.

R. J. J. HIEMSTRA, Directeur.